

Sprawozdanie Komisji prawniczej

z wniosku posła Gniewosza i towarzyszy do Ustawy o ustanowieniu urzędów pojednawczych czyli rojemczych.

Wysoki Sejmie!

Na posiedzeniu dnia 24. Września r. b. przekazał Wysoki Sejm Komisji prawniczej wniosek posła Gniewosza i towarzyszy do ustawy o ustanowieniu urzędów pojednawczych jako też petycyje w tym samym przedmiocie od miasta Śniatynu, gminy Rohatyna i wydziałów rad powiatowych Gorlickiej, Łańcuckiej, Buczackiej i Brzeskiej do Sejmu wniesione.

Komisya prawnicza zważywszy iż w obec obowiązującej ustawy z dnia 27. Kwietnia 1873 r. N. 66 Dz. u. p. o postępowaniu sądowem w sprawach drobiazgowych niemasz nadziei, żeby instytucya o sądach pokoju, jakkolwiek dla szczególnych naszych stosunków krajowych wielce pożądana, mogła chociażby wyjątkowo u nas być zaprowadzoną, dalej bacząc na to, że przeciążenie sądów tem większe przybiera rozmiary, jak tylko nowa ustawa hypoteczna zacznie się wprowadzać, z drugiej zaś strony uznając wielką doniesłość, pożyteczność i dogodność z ustanowienia urzędów pojednawczych czyli rojemczych, rozpoznała nie tylko zaprojektowaną ustawę lecz także dotychczasowe ustawodawstwo innych krajów koronnych w tej mierze i przyszła do następujących rezultatów:

Urzędy pojednawcze, które nazwiejmy raczej rojemczemi nie są wcale nowością u nas. I tak: ces. patent z dnia 1. Września 1781 r. N. 23. polecał poddanym, nim przystąpią do wytoczenia sporu dworom, zażądania od zwierzchności dominikalnej zagodzenia sprawy. W przypadkach w których między poddanymi, spór miał się rozpocząć, nie dozwalał dekret nadworny z dnia 20. Listopada 1795 N. 265 przyjmować pozwu w sądach zanim nie będzie na to dowodu, iż strony bezskutecznie usiłowały pogodzić się przed urzędem kameralnym. Także nasze postępowanie sądowe z dnia 19. Grudnia 1796 r. traktuje w rozdziale XXVI. o usiłowaniu dobrowolnego układu, a układ taki nie tylko sądownie lecz także pozasądownie może przyjść do skutku; wszelako usiłowanie takowego układu nie może tamować biegu procesów, wyjąwszy, jeżeliby obydwie strony uczyniły o to podanie, i sąd winien zaraz postępować dalej, jeżeli jedna lub druga strona

podaje o to prośbę. Dalej poleca ustawodawstwo austriackie w wielu przypadkach władzom politycznym usiłować ugodę przed rozpoczęciem procesu, w sądach mamy tego przykłady:

a) przy wszelkiego rodzaju wywłaszczeniach na rzecz Wys. skarbu, na utrzymanie gościńców, na budowy wodne, na stawianie kordonów sanitarnych, lub też na budowę kolei żelaznych (Dekr. nadw. K. z d. 10. Lut. 1834 zb. p. pol. T. 62 — z d. 12. Maja 1818 T. 46 z d. 11. Paźdz. 1821 T. 49 — z d. 23, Paźdz. 1834. T. 62 — z d. 13. Maja 1832. T. 60. — z d. 25. Listop. 1844. T. 27. z d. 4. Kwiet. 1837. T. 65 — z d. 29. Grud. 1837 — z d. 18. Czerw. 1838 i z d. 30. Czerw. 1838. T. 66. ustawa z d. 29. Marca 1872 N. 39 D. u. p.);

b) przy katastralnych pomiarach i rozgraniczeniach (dek. nad. z d. 23. Listopada 1822 N. 20.358);

c) podczas trwania stosunku służbowego lub przynajmniej przed upływem dni 30 po jego ukończeniu (rozp. minist. spr. wewn. d. 7. Grud. 1856 N. 224 d. u. p. i z d. 15. Marca 1860 N. 73 D. u. p.) nareszcie ustawa lasowa (ces. pat. z d. 3. Grud. 1852 N. 250 D. u. p.) postanawia w §. 64, ażeby strony z powodu zajęcia bydła w szkodzie pogodziły się i toż samo przepisuje rozporządzenie minist. spr. wewn. i sprawiedl. z d. 30. Stycznia 1860 N. 28 D. u. p. w przypadkach Szkodnictwa polowego.

A ponieważ dobrowolne układy dawniej przed dominikalnymi urzędami zawarte, na zasadzie dekr. nadw. z d. 23. Czerw. 1788 r. N. 851 zb. p. polit. jak też obecnie czy to przed dyrekcjami policyi, na zasadzie dekr. nadw. z d. 16. Stycz. 1801 N. 516 i dekr. nadw. z d. 8. Czerw. 1816 N. 1255 czyli też przed politycznymi magistratami według dek. nad. z d. 8. Czerw. 1832, albo w ogóle przed władzami politycznymi zawarte, mają moc egzekucyi, to też strony z samej już obawy przed dłuższem i kosztowniejszem procesowaniem w sądach, starają się częstokroć sprawę czysto sądową sprowadzić na drogę polityczną i na tej drodze ją załatwić.

Zresztą i nasze ustawodawstwo sądowe jakkolwiek chętnie używa stronom opieki sądowej, zawsze zdążało i zdąża do sprowadzenia miru między stronami w sporze będącemi. Świadczy o tem nie tylko powołany powyżej rozdział XXVI. postęp. sąd. lecz świadczą o tem także §§. 470 i 479 p. s. dopuszczające układania się wierzycieli, dalej stanowi §. 72 przy wywołaniu przed rozpoczęciem budowy, ażeby nieporozumienia między stronami na drodze dobrowolnego układu załatwiano a nareszcie §. 598 p. s. domaga się usiłowania zgody w sprawach górniczych.

Jeszcze więcej stanowczo włożono na sędziego obowiązek, by jednał strony a to:

w sprawach małżeńskich (§§. 104, 108, 115, 117 i 134 ustawy cyw. dekr. nadw. z d. 23. Sierpnia 1819 N. 595 i ustawa z d. 31. Grudnia 1868 N. 3. D. u. p. z r. 1869).

w sprawach opieki i kurateli, jak też w ogólności w sprawach, w których sędzia z urzędu *nobilis judicis* występuje (§. 2 ustęp 11 ces. pat. z d. 9. Sierpnia 1854 N. 208 D. u. p.)

w procesie egzekucyjnym (dek. nadw. z d. 7. Maja 1839 N. 358 Zb. u. s. i dekr. nadw. z d. 28. Września 1840 N. 467 Zb. u. s.)

w postępowaniu summarycznem (§. 23 dekr. nadw. z d. 24. Października 1845. N. 906 Zb. u. s.)

w postępowaniu prowizoryalnym (§. 11. ces. rozp. z d. 27. Października 1849 N. 12 D. u. p.)

w postępowaniu awizacyjnym (§. 12. ces. rozp. z d. 16. Listop. 1858 N. 213 D. u. p.)

w postępowaniu nakazowym (§. 6. ces. roz. z d. 21. Maja 1855 N. 95 i §. 3. rozp. minist. spraw. z d. 18. Lipca 1859 N. 130 D. u. p.)

w postępowaniu ugodowym niemniej i w postępowaniu krydalnym (ust. z d. 25. Grudnia 1868 N. 1 D. u. p. z r. 1869 jak też i w najnowszej ustawie dla postępowania w sprawach drobiazgowych (§. 23. ust. z d. 27. Kwietnia 1873 N. 66. Dz. u. p.)

nakoniec pozostawiono sędziemu w sprawach karnych, nie z urzędu dochodzić się mających, *ex officio boni viri*, wpływać na strony, aby się pogodziły.

Dążność ta, jakkolwiek skierowaną jest ku temu, ażeby stronom dogodzić i w jak najkrótszym czasie sprawę załatwić, wszelako w rzeczy samej skrócenie sprawy natrafia na różne trudności, a zwłaszcza, jeżeli strony od siedziby sądu są oddalone, jeżeli trzeba na piśmie wnosić skargę, wyznaczenia terminu oczekiwać, na termin do rozprawy stawać, należytego doręczenia pozwu stronie przeciwnej dostrzegać i nieraz odroczenia terminów żądać, zanim się do samej rozprawy przystąpi.

Owóż mając na celu skrócenie postępowania i chcąc stronom podać możebność w sposób najprostszemu uzyskania dokumentu do egzekucyi zdolnego, przeto poszło nasze ustawodawstwo jeszcze o krok dalej i w nowej ustawie notaryalnej przyznało aktom notaryalnym według przepisu §. 3. (ust. z d. 25. Lipca 1871 N. 75 D. u. p.) sporządzonym moc egzekucyi.

Wszelako i ten środek, jakbądź bardzo praktyczny, nie bywa u nas przez strony w pożądaną rozciągłość używanym — a częstokroć i użytym być nie może, jeżeli siedziba notaryusza od miejsca przebywania stron jest oddaloną, kancelarya tegoż bardzo zajęta, a co najgorsza samo wynagrodzenie notaryusza za sporządzenie aktu, odstrasza wielu od korzystania z tej instytucyi.

Ztąd też poszło, że nadto często zapisują się u nas strony na sądy polubowne, starozakonni szukają w rabinatach załagodzenia swoich spraw a wieśniacy trzymając się przysłowia: „lepsza ugoda słomiana niżeli proces złoty“ posługują się w tym względzie najczęściej rozumem wójtowskim, jakkolwiek znów przy tego rodzaju załatwieniu spraw, dzieją się nieraz wielkie nadużycia i teroryzowania stron.

Chcąc tym i podobnym zdrożnościom z jednej strony zapobiedz, a z drugiej strony uszanować żywe w narodzie przywiązanie do swoich ludzi zaufania godnych, przydzieliła już ustawa z d. 5. Marca 1862 N. 18 D. u. p. (art. V licz. 11) do zakresu działania gmin także i jednanie stron w sporze będących przez mężów zaufania z gminy wybranych. Nasza ustawa gminna z dnia 12. Sierpnia 1866 zalicza tę atrybucyę w §. 27 pod lit. m. (do własnego zakresu działania gmin, i również tak statut miasta Krakowa w §. 17 lit. p.) (Ustawa z dnia 1. Kwietnia 1866) jak też statut miasta Lwowa w §. 30 lit. m. (ustawa z dnia 14. Października 1870 Nr. 79 D. u. k.) mieszczą w sobie dotyczące postanowienie, z którego wszelako nie korzysta się u nas dotąd z tego, bo nie mamy jeszcze krajowej ustawy o urządach rozjemczych w gminach, pomimo tego, że ustawa państwowa z dnia 21. Września 1869 N. 150 D. u. p. podała już nam zasady dla takiej ustawy.

Zbadawszy te zasady i mając pod ręką na tych zasadach wypracowane i już ogłoszone ustawy krajowe, jakto dla Czech z d. 10. Lutego 1873 N. 12 D. u. kr. — dla Szlązka z d. 10 Lutego 1873 N. 21 D. u. kr. i dla Krainy z d. 11. Maja 1873 N. 24 D. u. k. Komisya prawnicza stosując się do §. 10 ustawy z d. 21. Września 1869 N. 150 D. u. p. zastanawiała się wszechstronnie:

1) czy i w których gminach należałoby u nas urzędy rozjemcze ustanowić i czyli je także na obszary dworskie rozciągnąć?

2) jaką należy im nadać kompetencyę tak co do stron jakoteż co do kwoty?

3) w jaki sposób miałby się przeprowadzać wybór mężów zaufania?

4) jak należałoby postępować przy tych urządach?

Te główne pytania załatwiła Komisya prawnicza w sposób następujący:

I tak co do 1) przyszła komisya do przekonania, że we wielu naszych gminach a mianowicie tam, gdzie inteligencyi i dobrych chęci jest podostatkiem, można już obecnie zaprowadzić takie urzędy — mianowicie w gminach liczących 4000 mieszkańców są wszelkie warunki potemu. To też w takich gminach t. j. po naszych miastach i znaczniejszych miasteczkach można już z mocy Ustawy ustanowienie urzędów rozjemczych dopuścić.

Co do reszty gmin trzymano się zasady, że ponieważ ustawa gminna na taką instytucję w każdej gminie zezwala, należy wypowiedzieć: że w każdej innej gminie taki urząd być może a tylko zaprowadzenie jego, od bliższego rozpoznania warunków koniecznych, należy uczynić zawisłem mianowicie zaś, gdyby pojedynczej gminie przyszło za trudno zaprowadzić u siebie taki urząd, należy ułatwić to zaprowadzenie przez połączenie jednej gminy z drugą lub też więcej gmin razem.

Również nie można pominąć obszarów dworskich, jeżeli mamy wydać ustawę krajową, która już jako takowa winna normować podobne stosunki wszystkich obywateli kraju i nie wykluczać nikogo od dobrodziejstwa prawa.

Uwzględniając wszelako właściwości nasze krajowe i szczególne stosunki nasze, jakoteż okoliczność, że nawet gminy nie można zmusić do zaprowadzenia takiego urzędu u siebie, postanowiono tak gminom nie mającym potrzebnych warunków ku temu, jakoteż obszarom dworskim, ażeby pod względem łączenia się w tym celu dobrowolnie oświadczyły się i między sobą co do ponoszenia kosztów się godziły.

Nadarza się tu pierwsza sposobność zbliżenia gmin sąsiednich i obszarów dworskich i łączenia się w interesie wspólnym.

Dobre przykłady takiego zespolenia wykażą niezawodne korzyści i uturują drogę do ściślejszego węzła w społeczeństwie naszym.

Co do 2) zgodnie z ustawami innych krajów koronnych przynależność pojedynczego urzędu rozjemczego wypadło ograniczyć li na okręg, dla którego urząd został ustanowionym; okręg zaś takowy może być ściślejszy lub też szerszy, o ile gmina sama dla siebie lub dla pojedynczych swoich części osobne albo też z obszarem dworskim lub z sąsiednią gminą wspólnie ustanowią urzędy.

Co do stron trzymano się tego poglądu, że mają być urzędowi znane, a znawcami być mogą tem łatwiej, jeżeli jedna lub druga strona w okręgu mieszka lub przynajmniej w nim przebywa.

Miano przy tem wzgląd także na podróżnych i na innych chwilowo w gminie przebywających, których sprawy mogą być bardzo nagłe i wymagające natychmiastowego załatwienia.

Co do kwoty zaś trzymano się raz zasady, że taki urząd może być właściwym co najwięcej dla kwoty 300 zł. lub jeżeli strony oświadczą, że zamiast rzeczy ruchomych, kwotę pieniężną nie przewyższającą 300 zł. są gotowe przyjąć lub uiścić; następnie kierowano się stosunkami lokalnymi i miano także wzgląd na przyszły skład takich urzędów. Dla tego też ograniczono na razie kompetencję urzędów rozjemczych po wsiach do kwoty 100 zł., w miejscowościach zaś z ludnością 4000 mieszkańców nie ściężniano dotyczącego zakresu.

Co do 3) już ordynacya wyborcza dla gmin utarowała sobie w tej mierze drogę i tej się trzymać należy głównie także przy wyborze członków urzędu rozjemczego jako nowej instytucji gminnej.

Analogiczne zastosowanie ma mieć miejsce tam, gdzie gmina z obszarem dworskim lub też z drugą gminą łączy się w celu urządzenia spólnego urzędu rozjemczego. Wszystkim takim składowym częściom zastrzeżono odpowiedni wpływ przy wyborze.

Co do 4. Postępowanie winno być krótkie, proste i wszelki przymus wykluczające a przez to samo zaufanie budzące — a skutkiem tego częstokroć stanie się, że strony nie mogące się pogodzić, zdadzą się ze swoją sprawą na sąd polubowny tychże samych rozjemców — i opuszczą urząd, jeżeli nie z ugodą to przynajmniej z wyrokiem mającym równą moc egzekucyjną.

Mężowie zaufania nie będąc z powołania swego sędziami zawodowymi, lecz jedynie rozjemcami, mogą bez wszelkiego zarzutu przyjąć urząd sędziów polubownych, wszakże już z góry jest wykluczona dla nich możebność być sędziami zwykłymi w tejże samej sprawie.

Gdy wszelako niedosyć na tem, ażeby ugoda przyszła do skutku, lecz ażeby była oraz zdolną do przeprowadzenia i nie natrafiła w sądach na trudności, okazało się być koniecznem zapewnić ingerencyę sądom i władzom tak politycznym jako też autonomicznym, których zadaniem będzie wszelkiego rodzaju trudności usuwać a tem samem instytucyę nową w powadze i poszanowaniu utrzymać.

Przyjąwszy za podstawę projektu do Ustawy wniosek posła Gniwosza i towarzyszy, komisya prawnicza mając wzgląd na szczególne właściwości kraju naszego, uzupełniła rzeczony projekt wedlug powyższych zasad i uprasza:

Wysoki Sejm zechce uchwalić zaprojektowaną ustawę o ustanowieniu urzędów rozjemczych.

Lwów dnia 7. Października 1874.

Kabat
przewodniczący.

Kowalski
sprawozdawca.

U s t a w a

z dnia dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem o ustanowieniu gminnych urzędów rozjemczych.

Za zgodą Sejmu krajowego Meogo Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, rozporządzam na podstawie §. 10. ustawy z dnia 21. Września 1869 r. N. 150 D. u. p. co następuje:

Ustanowienie urzędu rozjemczego.

§. 1.

Urząd rozjemczy dla jednania stron w sporze będących ma być ustanowiony w każdej gminie z ludnością nad 4000 mieszkańców, we wszystkich zaś innych gminach może on być ustanowiony, jeżeli rada gminna ustanowienie takiego urzędu uchwali, a Wydział Rady powiatowej zatwierdzi.

§. 2.

Rada gminna oznaczy liczbę mężów zaufania mających pełnić urząd rozjemczy; liczba ta wszelako nie może być niżej trzech.

Mężów zaufania wybiera Rada gminna, która także stanowi, któremu z nich się ma poruczyć kierownictwo w urzędzie rozjemczym. Jeżeliliby zaś w tym względzie nie postanowiono, to kierownictwo czynnościami dotyczącemi służby naczelnikowi gminy, chociażby nie był wybrany mężem zaufania.

§. 3.

Wybór mężów zaufania ważny jest na lat trzy.

Rada gminna oznacza, czy i jakie wynagrodzenie wybrani mężowie zaufania pobierać mają za sprawowanie swoich czynności, z funduszków gminnych.

§. 4.

Do przyjęcia wyboru nie może być nikt zmuszonym.

§. 5.

Mężowie zaufania mają liczyć 24 lat wieku, używać w pełni praw cywilnych i mieć swoje stałe zamieszkanie w obrębie urzędu rozjemczego.

Osoby, które z powodu skazania przez sąd karny wykluczone są od wybieralności do Rady gminnej, niemniej osoby zostające w śledztwie z powodu takiego czynu karygodnego, który w razie skazania pociągnąłby za sobą wykluczenie ich od wybieralności do Rady gminnej, lub też względem których majątku otworzono krydę, nie są wybieralne na mężów zaufania.

§. 6.

Wybór odbywa Rada gminna. Do ważności wyboru jest konieczną bezwzględna większość głosów.

W razie nieuzyskania bezwzględnej większości głosów, następuje ściślejszy wybór między tymi dwoma, którzy otrzymali najwięcej głosów, a jeżeli głosy są między dwóch równo rozdzielone, rozstrzyga los wyciągnięty przez przewodniczącego.

Tak samo postępuje Rada gminna, jeżeli wybiera kierownika urzędu rozjemczego (§. 2).

§. 7.

Naczelnik gminy ogłasza w gminie wynik wyborów i uwiadamia o nim Wydział powiatowy, jakoteż władzę polityczną powiatową.

Powiatowa władza polityczna unieważnia wybór osób, nie posiadających prawa wybieralności (§. 5), wszelako z pozostawieniem wolności rekursu; jeżeli zaś wybór jest ważnym, uwiadamia o nim jakoteż o terminie rozpoczęcia czynności urzędu rozjemczego sąd powiatowy. Wybrani mężowie zaufania składają przysięgę urzędową według załączonej pod 1/4 roty do rąk naczelnika powiatowej władzy politycznej lub jego zastępcy.

§. 8.

Jeżeli który z mężów zaufania złoży swój urząd albo zajdą okoliczności, któreby go pozbawiły prawa wybieralności (§. 5), lub według zdania Rady gminnej nie pozwalają mu pełnić należycie obowiązków urzędowych, lub też pozbawiły go zaufania, przystąpić należy do wyboru innego męża zaufania na jego miejsce.

Również władza polityczna winną jest zarządzić nowy wybór, jeżeli się od sądu powiatowego do wykonania ugod zawartych powołanego (§. 28) lub też w inny sposób dowie o wadliwym prowadzeniu spraw, które świadczy o niezdolności wszystkich lub też niektórych mężów zaufania.

Od takiego zarządzenia służy prawo rekursu tak Radzie gminnej, jakoteż każdemu pojedynczemu mężowi zaufania.

§. 9.

Po upływie czasu, na przeciąg którego mężów zaufania wybrano, odbywa się wybór nowy, a dopokąd takowego nie przeprowadzono, urzędują ci sami mężowie zaufania.

Ustępujący, jeżeli względem nich nie zachodzą przeszkody prawne, mogą ponownie być wybrani.

§. 10.

Kompetencya urzędu rozjemczego.

Okręg urzędu rozjemczego rozciąga się na obszar, dla którego został ustanowiony.

§. 11.

Urząd rozjemczy powołany jest do jednania stron w sporze będących, chociażby tylko jedna z nich na obszarze urzędu rozjemczego mieszkała lub też na takowym przebywała.

§. 12.

Kompetencya urzędu rozjemczego pod względem przedmiotu rozciąga się w gminach z ludnością nad 4000 mieszkańców do roszczeń pieniężnych aż do wysokości 300 zł. a. w., w odniesieniu zaś do ruchomości do tej samej kwoty, jeżeli strony oświadczą gotowość przyjąć za nie kwotę nie przechodzącą sumy 300 zł.; w gminach zaś innych do wysokości 100 złr. w. a. w obydwóch powyższych przypadkach.

Postępowanie urzędu rozjemczego.

§. 13.

Urząd rozjemczy urzęduje tylko w lokalu urzędu gminnego lub też w lokalu, który Rada gminna na to przeznaczy.

Urząd rozjemczy może wyznaczyć z góry dnie pewne, w których strony bez poprzedniego zapowiedzenia w celu pojednania zgłaszać się mogą. Postanowienie takie winno być należycie ogłoszone.

Kierujący ustanawia porządek, w jakim mężowie zaufania urzędować mają.

§. 14.

Zgłoszenie sprawy w urzędzie rozjemczym nastąpić może ustnie lub na piśmie i ma zawierać nazwisko i miejsce pobytu stron, niemniej przedmiot żądania.

§. 15.

Jeżeli obie strony zjawią się w urzędzie rozjemczym, należy przystąpić ile możności natychmiast do jednania, a gdyby to nie było możliwe, lub jedna tylko strona zjawiła się, kierujący wyznaczy termin, na który zawezwie obydwie strony.

§. 16.

Groźenie stronom środkami przymusowemi przy wezwaniu do stawania przed urzędem rozjemczym, jakoteż używanie środków przymusowych przeciwko tym, którzyby wezwaniu zadość nie czynili, jest wzbronione (§. 2. ust. państw. z d. 21. Września 1869). Jeżeli zatem strony wezwane nie stawiają się i z okoliczności wnosić można, iż nie mają zamiaru do jednania stawać, ponowne wezwanie z urzędu, miejsca mieć nie może.

§. 17.

Stronom wolno stanąć przed urzędem rozjemczym osobiście lub dać się przez pełnomocnika zastąpić.

§. 18.

Do zawarcia ugody przed urzędem rozjemczym potrzebną jest jednoczesna obecność przynajmniej dwóch mężów zaufania (§. 1. ust. państw. z d. 21. Września 1869).

§. 19.

Przed rozpoczęciem jednania winien urząd rozjemczy przedewszystkiem przekonać się:

- a) o tożsamości osoby stron zgłaszających się i o zdolności tychże zastępowania się w sprawie;
- b) w razie gdyby strony dla małoletności, kurateli, krydy lub też z innego powodu nie mogły same prowadzić swej sprawy, czy są zastąpione przez osoby, które według ustaw są zdolne zastępować je przed sądem;
- c) że stawający pełnomocnicy mają upoważnienie do zawierania ugody. Niemniej obowiązkiem jest mężów zaufania przed rozpoczęciem rozprawy oznajmić stronom wyraźnie, że gdyby ugoda do skutku nie przyszła, strona z oświadczeń, które druga złożyła, w późniejszym sporze prawnym przeciwko tejże nie będzie mogła czynić użytku (§. 4. ust. państ. z d. 21. Września 1869).

§. 20.

Urząd rozjemczy przesłucha obie strony, rozważy przytoczone dowody i usiłować będzie załatwić sprawę sporną układem zgodnym.

Rozprawa odbywa się ustnie bez spisywania protokołu.

Jeżeli strony powołują się na świadków i biegłych, i z nimi do rozprawy stają, urząd rozjemczy wypytać ich ma o wszystko, co sprawę wyjaśnić może.

Z urzędu zaś nie wolno świadków i biegłych przyzywać do rozprawy.

Przedsiębranie oględzin może urząd rozjemczy zrobić zawisłem od złożenia odpowiedniej kwoty na pokrycie kosztów potrzebnych.

Odbieranie przysięgi urzędowi rozjemczemu jest wzbronione; również nie może być zawartą ugoda na przysięgę złożyć się mającą (§. 3 u. p.).

Jeżeli strony zgodzą się, aby urząd rozjemczy objął obowiązki sądu polubownego, natenczas winien urząd stosować się do postanowień postępowania sądowego.

§. 21.

Rozpoczęta rozprawa jednania ma trwać tak długo, dopóki albo nie stanie ugoda pomiędzy stro-

nami, albo też urząd rozjemczy nie nabierze przekonania, że usiłowania jego zagodne są daremne.

Na żądanie obydwóch stron można rozprawę na czas odpowiedni odroczyć.

§. 22.

Urząd rozjemczy winien przestrzegać, aby ugoda obejmowała dokładne postanowienia co do wysokości kapitału, odsetek, terminów spłaty i wszelkich innych z natury sporu wynikających szczegółów, jak niemniej co do kosztów.

§. 23.

Ugodę należy wpisać do księgi urzędowej. Gdyby do prowadzenia tej księgi miano używać pisarza, winien on poprzód wykonać przysięgę do rąk naczelnika powiatowej władzy politycznej lub tegoż zastępcy, według roty pod ²/₃ załączonej.

Sposób, w jaki ugode zawartą zaciągnąć należy do księgi urzędowej, postanawiają §§. 5. i 6. ustawy państwowej, a te brzmią jak następuje:

„Ugoda zawrzcć się mająca ma być wpisana do księgi urzędowej, którą utrzymuje urząd rozjemczy.

Wpis ten zawierać ma:

- a) liczbę pod którą ugoda do księgi urzędowej się wciąga;
- b) oznaczenie dnia, miesiąca i roku w którym ugode zawarto;
- c) dokładne oznaczenie stron, a jeżeli za nie stawali pełnomocnicy, dokładne wymienienie tychże, tudzież ich pełnomocnictwo z uwagą, że w nich jest zawarte upoważnienie do zawarcia ugody;
- d) orzeczenie przedmiotu sporu, względem którego ugode zawarto;
- e) ugode samą według jej dosłownej treści.

Jeżeli z braku własnowolności jednej ze stron potrzebnem będzie sądowe zatwierdzenie ugody, natenczas w księdze urzędowej zanotować trzeba, czy potwierdzenie to było przedłożone lub późniejsze uzyskanie takowego było zastrzeżone.

To, co się wpisuje do księgi urzędowej, ma być stronom odczytane, i że się to stało, w księdze

urzędowej zanotowane. Tak strony jak i mężowie zaufania, w obec których ugoda zawartą zostanie, mają wpis taki w księdze urzędowej podpisać (§. 5.).

Księga urzędowa, do wciągania ugód przeznaczona ma być przed użyciem oprawioną, jako tom pierwszy, drugi, trzeci i t. d. oznaczoną; również mają być oznaczone stronicie według liczb bieżących.

Wszystkie kartki księgi urzędowej mają być przeszyte sznurkiem, którego oba końce na ostatniej stronie pieczęcią gminną przymocować należy. Tamże ma przełożony gminy umieścić swój podpis i liczbę kart zanotować.

Do księgi urzędowej należy wciągać pojedyncze zawarte ugody według porządku, w którym je zawarto. pod liczbami bieżącymi. W nowo zaczętych księgach urzędowych numerowanie zaczynać się ma znowu od początku.

Księgę urzędową prowadzić należy dokładnie i wyraźnie. Nie wolno w niej nic wyskrobywać, nadpisywać, ani wpisywać między wierszami. Jeżeli wypadnie słowo przekreślić, to musi się to uskutecznić w ten sposób, iżby to, co przekreślono, pozostało czytelnem. Dodatki mają być umieszczone na brzegu, i osobno przez strony podpisywane.

Księgę urzędową należy starannem przechowywaniem chronić o wszelkiego nadużycia. To samo dotyczy ksiąg urzędowych całkowicie zapisanych. Pełnomocnictwa, przedłożone przez strony, mają być przechowane w urzędzie w oryginale lub w odpisie uwierzytelnionym (§. 6. u. p.). Przy księdze urzędowej należy prowadzić alfabetyczny skorowidz, zawierający nazwiska stron, między którymi ugoda przyszła do skutku, i wykazujący stronicę księgi, na której ugodę wpisano.

§. 24.

Stronom interesowanym należy na żądanie ustne lub pisemne wystawić dokument urzędowy względem ugody zawartej.

Dokument ten zawierać ma z przytoczeniem liczbę tomu, księgi urzędowej dosłowny wypis tego, co jest do księgi wciągnięte; wypis taki

podpisać ma naczelnik gminy i jeden członek urzędu rozjemczego i opatrzyć takowy pieczęcią gminną (§. 7. ust. p. z d. 21. Września 1869).

§. 25.

Przy więcej zatrudnionych urzędach rozjemczych należy prowadzić osobny dziennik, w którym uwidocznić się mają zgłoszenia stron, wydane na to wezwania jak i niemniej uwaga, czy usiłowano ugodę i czy takowa przysłała do skutku.

§. 26.

Pokrycie kosztów.

Koszta utrzymania urzędu rozjemczego ponosi gmina. Strony nie płacą żadnych należności, prócz zwrotu kosztów oględzin (§. 20).

Co do opłaty stempowej obowiązuje postanowienie §. 9. ustawy państwowej z d. 21. Wrzes. 1869, które brzmi jak następuje:

„Jeżeli strony zgodzą się na zapłacenie uprawnionemu sumy pieniężnej w kwocie 50 zł. lub w mniejszej kwocie, albo zamiast świadczenia w ruchomościach na zapłacenie kwoty pieniężnej nieprzenoszącej 50 zł., to przy wpisywaniu ugody do księgi urzędowej należy użyć i przepisać taki stempel, jaki według skali II. na umówioną kwotę przypada.

Wypisy dokumentu urzędowego podlegają temu samemu stempelowi, co ugoda sama.

Jeśli ktoś zażąda wydania dokumentu urzędowego pisemnie lub protokolarnie, natenczas podanie to w wypadkach powyżej wskazanych wolne jest od stempla dla podań lub protokołów przepisanych. Za wciągnięcie do urzędowej księgi ugód względem kwot wyższych należy uiścić tę samą należność, co i od ugód sądowych, a wypisy sądowe podlegają temu samemu stempelowi, co i wygotowanie ugód sądowych.

§. 27.

Skutek ugody.

Ugody zawarte w obec urzędu rozjemczego w miarę powyższych przepisów, posiadają moc ugód sądowych a dokumenta urzędowe wygotowane według postanowień §. 24. stoją na równi z urzędowymi wygotowaniami ugód sądowych (§. 8. ust. państ.).

§. 28.

Nadzór nad urzędem rozjemczym.

Naczelnik gminy czuwa nad tem, ażeby sprawy urzędowi rozjemczemu przydzielane, odbywały się bezzwłocznie i w porządku. Urząd rozjemczy podlega prawnie temu samemu nadzorowi, co inne zakłady gminne. Prócz tego powołane są władze sądowe udzielać urzędowi rozjemczemu pouczenia według potrzeby i wzywać władzę polityczną do usunięcia braków dostrzeżonych (§. 8.).

Władza polityczna zarządzi we własnym zakresie, co potrzeba, albo znieśli się w celu zarządzenia z Wydziałem powiatowym lub też z Wydziałem krajowym.

§. 29.

Postanowienia poszczególne.

W rozległych albo gęsto zaludnionych gminach mogą być ustanowione urzędy rozjemcze dla pojedynczych części obszaru gminy.

§. 30.

Każdemu obszarowi dworskiemu wolno jest przystąpić do gminnego urzędu rozjemczego po porozumieniu się z gminą co do kosztów utrzymania urzędu rozjemczego, o czem władzę polityczną i sąd powiatowy zawiadomić należy. Także gminy tego samego powiatu sądowego mogą się łączyć z sobą w celu ustanowienia wspólnego urzędu rozjemczego.

W tym razie ugoda między gminami zawarta ma zawierać postanowienia dokładne co do siedziby urzędu, w jaki sposób rozdzielanemi i opędzanemi będą koszta utrzymania i której gminy naczelnikowi powierzone będzie podpisywanie księgi i dokumentów urzędowych.

Taką ugodę należy przedłożyć Namiestnictwu do zatwierdzenia w porozumieniu z Wydziałem krajowym.

§. 31.

Dla wspólnego urzędu rozjemczego wybierają mężów zaufania zebrani członkowie rad gminnych a względnie także przełożony obszar dworskiego lub jego zastępca.

Takie zebranie ma, jeśli co innego nie postanowiono, wykonywać prawa i obowiązki rady gminnej w obec wspólnego urzędu rozjemczego.

Członkowie połączonych rad gminnych i przełożeni obszarów dworskich lub ich zastępcy zbierają się mają na wezwanie kierującego czynnościami urzędu rozjemczego lub na wniosek rady jednej z gmin lub też przełożonego obszaru dworskiego, lub jego zastępcy, albo na wezwanie powiatowej władzy politycznej.

Zebraniu przewodniczy naczelnik gminy, w ustępie 2, 5 i 30 oznaczony. Do ważności uchwał potrzebną jest obecność większości członków i bezwzględna większość głosów obecnych.

§. 32.

Wykonanie tej ustawy poleca się Ministrom spraw wewnętrznych, sprawiedliwości i finansów.

Formularz do §. 7.

Nr. 1.

Rota przysięgi.

Przysięgniesz Panu Bogu Wszechmogącemu, że gdy na urząd męża zaufania w gminie przez wybór powołanym zostałeś, do konstytucyjnych ustaw Monarchii, a w szczególności naszego kraju ściśle się stosować i włożone na siebie obowiązki gorliwie wypełniać będziesz, że mianowicie przekazane sobie ustawą z dnia urzędowe czynności bezstronnie i spiesznie załatwiać, że każdego bez różnicy stanu i osoby, ubogiego jak bogatego zarówno wedle swojej najlepszej wiedzy i sumienia do pojednania nakłaniać będziesz, że żadnych jakichkolwiek podarunków, lub pod jakimkolwiek bądź pozorem ukrytych korzyści, któreby się do urzędowania twojego odnosić mogły, bądź pośrednio, bądź bezpośrednio przyjmować nie będziesz i w ogólności tak postępować będziesz, jak na człowieka honoru i rzetelnego przystoi.

To co mi teraz właśnie przeczytano, wszystko dobrze i dokładnie zrozumiałem, i według tego wiernie postępować będę.

Tak mi Panie Boże dopomóż!

Formularz do §. 23.

Nr. 2.

Rota przysięgi.

Przysięgniesz Panu Bogu Wszechmogącemu, że gdy pisarzem przy urzędzie rozjemczym w gminie zamianowanym zostałeś, włożone na siebie obowiązki gorliwie wypełniać będziesz, że mianowicie ugody między stronami w sporze będącemi, a przez urząd rozjemczy do skutku doprowadzone wiernie do księgi urzędowej zapisywać i takową starannie przechowywać będziesz, że odpisy dokumentów z tej księgi z największą starannością i sumiennością sporządzać będziesz, że żadnych podarunków lub pod jakimkolwiek bądź pozorem ukrytych korzyści, któreby się do służby twej odnosić mogły, przyjmować nie będziesz i w ogólności tak się zachowywać będziesz, jak na człowieka rzetelnego przystoi.

To co mi teraz właśnie przeczytano, wszystko dobrze i dokładnie zrozumiałem i według tego wiernie postępować będę.

Tak mi Panie Boże dopomóż!

